

rezal, napačno oluščil. Vili mu je kazal mišična vlakna in kričal miofibrili, vohal je jetra in kazal desni in levi reženj, tipal je žolčnik, žolčevod, jetrno arterijo, glomerile, kazal sečevod, ki ga je ata narobe zarezal . . . Ata je tiho klel Vilija, veterino ali živinozdravništvo, klel biceps in sečevod, klel deteljo in kozo . . . Vili pa je užival. Bil je hvaležen kozi, da se je napihnili in mu ponudila možnost, da pokaže svoje znanje kozje anatomije.

Mama je naredila obaro . . . nihče je ni jedel; jaz sem poskusil, ker se mi je zdelo grdo, da bi Mekino meso vrgli vstran. Ata je rekel, da je sit klanja in Vilija, kaj šele da bi jedel, brat se je mulil, mami je bilo slabo od kuhanja . . . Začel sem gristi toplo meso v obari . . . toda v krožnik so mi padle solze . . . Mama mi je vzela krožnik vstran in se zadrla, naj se ne jočem, saj koza ni človek, da bi se jokali za njo, ata pa je rekel: — Saj je nisem jaz napihnil. Sam si kriv!

Šel sem za hišo in morda prvič ali drugič v življenju premišljeval o smrti, o minljivosti kozjega življenja, o krivicah, ki sem jih naredil Meki. Najbolj sem si očital, ker sem jo potem, ko je odrasla, tako zanemaril, da sem jo brnil, ko sva jo z bratom gnala h kozlu in sem se navduševal samo nad tisto koziko kozličico, ki so jo prinesli pred skoro dvema letoma. Mama je potem iz vsega kozjega mesa naredila faširane zrezke. V shrambi so ležali rjavi, celo temno rjavi drobni zrezki v velikem škaflu in so bili čisto podobni pustnim krapom februarja. In čeravno smo takrat jedli meso le ob nedeljah ali pa še to ne, nam ti Mekini krapji niso šli s slastjo . . . Največ sem jih pojedel jaz. Vzel sem enega v roke, tri pa v žep, šel sem za hišo in tam jedel v njen spomin . . . Vendar si mama ni mogla kaj, da mi ne bi rekla: — Še ti se boš napihnil!

Mojci sem povedal to zgodbo o kozi Meki. Všeč ji je bila. O tem, da pa ni nič slabega, če Valerija napiše MOJCA KOZA, pa je nisem pre-pričeval. Jaz pa sem bil Valeriji po svoje kar hvaležen, saj bi morda nikdar tako zbrano ne premislil tega spomina na našo Meko in njeno usodo, ki je po svoje podobna tudi naši človeški usodi.

Nobelov nagrajenec za književnost za l. 1979 grški pesnik Odiseas Elitis

Izbral, prevedel in spremno besedo napisal Marjan Tavčar

Iz uradne obrazložitve švedske akademije ob podelitvi Nobelove književne nagrade za l. 1979 grškemu pesniku beremo: »Nagrado podeljujemo Elitisu za njegovo poezijo, ki temelji na grškem izročilu, ki s čutno silo in intelektualno prenicljivostjo slika današnji človekov boj za svobodo in ustvarjalnost. Njegove pesmi povedo človeku, na kaj mora vselej misliti, kakšno bi življenje moralo biti in kako bi moral človek sam sebe, kljub vsem mogočim grožnjam, oblikovati, da ne bo prizadet in uničen.«

S tem je bilo podeljeno to najvišje svetovno književno priznanje, že drugič v zadnjih šestnajstih letih (prvo je dobil grški pesnik J. Seferis l. 1963), temu pesniku, in vsa kulturna Grčija je to podelitev praznovala in še praznuje kot zmago, četudi je večina morda bolj pričakovala nagrado za svojega največjega živečega naprednega pesnika (bolj znanega) Janisa Ritsosa (dobil je že Leninovo nagrado).

»Čudno se počutim, ne ravno dobro,« so bile prve Elitisove besede, ko je zvedel, da je dobil Nobelovo nagrado. »Priznanja so nekaj, kar nas usmerja zoper nas same in potrebna je velika moč, da ohranimo razdaljo. Rad bi verjel, da je švedska akademija s svojo letošnjo odločitvijo želela v moji osebi počastiti grško pesništvo v njegovi celovitosti. Prav tako bi rad opozoril svetovno javnost na tradicijo, ki se znotraj zahodne civilizacije neokrnjena nadaljuje od Homerjevih časov pa vse do danes.«

Odiseas Alipudelis (Elitis je njegov književni psevdonim) se je rodil 2. novembra 1911 v Irakliju na Kreti kot sin bogatega tovarnarja za milo. Starši so bili po rodu iz Mitilene na otoku Lesbosu. A že l. 1914 se mu je družina preselila v Atene. Tam je nato študiral pravo in politične vede, a tega študija ni končal, kakor tudi ne poznejših študij književnosti na pariški Sorboni. Vmes je l. 1940 odšel kot mlad poročnik na grško-albansko fronto in se pogumno boril za domovino proti italijanskemu fašizmu. Po Parizu je živel v Atenah kot časnikar, književni in umetnostni kritik (slikanje je njegov kojiček) in književnik. Od l. 1969 do 1971 je v najhujših časih polkovniške diktature ponovno bival v Parizu. Zdaj živi v Atenah sam zase (neporočen), a nikakor ne čudaški; je skromen in preprost.

Z nadrealizmom se je seznanil, ko je začel brati francoske nadrealiste, star komaj osemnajst let, najprej Eluarda, zatem Bretona. Tako pravi (v eni svojih značilnih izjav): »Nenadoma me je osupnila možnost prilagoditve nadrealizma dolgemu, bogatemu in gibkemu grškemu izročilu...« Spodbujen po prijatelju, prav tako nadrealističnemu pesniku (že umrlem) Andreasu Embiriku, je nov. 1935 objavil v atenski reviji »Nea gramata« (Nova književnost) svoje prve pesmi. Prispeval je pesmi še v druge grške revije. Konec 1939 je zbral vse te pesmi v knjigo »Usmerjenosti«. Nato vsako leto izda po kakšno pesniško zbirko — l. 1943 da v tisk »Sonce Prvo« (2. izd. 1963), l. 1945 pa izide v reviji »Zvezek« njegov popularni »Junaški in žalni spev za poročnikom, padlim v Albaniji«. — L. 1959 izda svojo nemara najboljšo pesniško zbirko »Aksion esti« (Vredno /ali hvalevredno/ je), neke vrste grška Duma, v katero je zapredel vse dolgoletno grško trpljenje in boj za osvoboditev. Zanj je dobil naslednje leto državno nagrado za pesništvo. — L. 1962 izide v neki reviji »Albaniada« (Pesem za dva glasova, I. del). — L. 1964 je »Vredno je« znani komponist Mikis Theodorakis uglasbil, pesmi iz zbirke so ponarodele in to je še znatno prispevalo k njihovi pomembnosti. Sledi še več zbirk, tako l. 1972 »Er Erosa«, ilustrirana z njegovimi kolaži; prav tako jo je uglasbil M. Theodorakis skupaj z nekom drugim. Pomladi l. 1979 je po dolgem molku izdal pesnitev »Marija Nefeli« (oblak), a sept. 79 še 2. izdajo »Er Erosa.«

Elitis je bil v svojih pesmih najprej izrazil, seveda grško prilagojeni nadrealist (zato mu tudi nekateri očitajo tujstvo) in se je zavestno odpovedal grški mitologiji (kar sicer dela vseskozi). Najznačilnejša za to dobo je njegova (čudovita) pesem »Nori granatovec« (preobražena deklica). Potlej pa je »pesnik Egeja«, soutemeljitelj egejske pesniške šole (ki ji pripadajo m. dr. Seferis,

Embirikos in deloma Ritsos). Rodil se je na otoku, njegov rod je z drugega otoka, zato ni čudno, da so ga očarali stoteri prekrasni grški otoki, ki jih neprenehno obiskuje, in pa sinje morje, ki jih obkroža. Poje o soncu, o vodi, o gladkem produ na obrežju. Nazorsko dokaj konzervativen je zasnoval del svoje poezije na bibliji in na bizantinskih himnah, vendar je pri tem dal verzom sodoben slog. Posebna odlika njegove poezije pa je vseskozi bogata, bleščeča domišljija. A najbolje, da mu spet prisluhnemo, kako sam označuje svoje pesništvo: »Pesništvo pojmem kot izvir nedolžnosti, ki je poln revolucionarnih sil, in njegovo poslanstvo je v tem, da te sile usmeri v svet, ki je nespremenljiv za mojo zavest, upajoč pri tem, da ga bom z neprenehnimi metamorfozami le še bolj uskladil z mojimi sanjami. V mislih imam sodobno magičnost bitnosti, mehanizem, ki se prav tako poganja za odkritjem naše najgloblje stvarnosti. Verujem v čustva, in izgorevam jih v smeri, ki vse do današnjih dni ni bila preskušena in ki je usmerjena k svobodi, nasproti vsakršni oblasti, in k pravici, ki je istovetna s popolno svetlobo...« — Kot rečeno, mu nekateri, zlasti v Grčiji oponašajo, da v njegovem pesništvu manjka človek in da je ravnodušen nasproti temu, kar se stvarno dogaja, skratka, da je brez konkretne socialne angažiranosti — in da se je preveč ločil od sveta. Pa vendar so njegove pesmi vedre in zmerom človeško optimistične.

NORI
GRANATOVEC

*Radovedna jutranja dobra volja
»à perdre haleine« (da si ob sapo)*

Na teh prebelih dvoriščih koder piha jug
in piska skoz obokana stebrišča, recite mi
ali je nori granatovec
ki poskakuje v luči in trosi svoj plodoviti smeh